

2024-04-21

**Plan och riktlinjer för
Svenska Fåravelsförbundets verksamhet
som erkänd avelsorganisation**

Innehållsförteckning

Aktuell lagstiftning	3
Organisation	3
<i>Svenska Fåravelsförbundet</i>	3
<i>Stambok – Elitlamm Avel</i>	3
<i>Styrelse</i>	4
<i>Kansli och personal</i>	4
<i>Arbetsgrupper och Förvaltningsrådet (FR) fattar beslut rörande Elitlamm utveckling</i>	4
<i>Samarbete med rasföreningarna</i>	4
<i>Medlemskap</i>	5
<i>Rättigheter för uppfödare</i>	5
<i>Hantering av tvister</i>	5
<i>Ekonomiska resurser</i>	5
Ickediskriminering och offentlighet	5
<i>Beslut</i>	5
<i>Överklagande</i>	5
<i>Förvaltningslagens tillämplighet</i>	6
<i>Krav på ickediskriminering och offentlighet</i>	6
Avelsarbete	6
<i>Avelsmål</i>	6
<i>Härstamningskontroll</i>	7
<i>Identifiering av djur</i>	7
<i>Registrering av djur</i>	7
<i>Avelsvärdering, urval på besättningsnivå i den enskilda besättningen</i>	8
<i>Seminverksamhet</i>	8
<i>BLUP</i>	8
<i>Härstamningsbevis</i>	8
Registrering i Elitlamm	9
<i>Djurägare kan registrera sina uppgifter i två nivåer</i>	9
<i>Erkänd avelsorganisation enligt EU förordning 2016/1012</i>	10
Rasrenhet och öppen eller stängd stambok	10
<i>Rasrenhet</i>	10

Aktuell lagstiftning

Svenska Fåravelsförbundets (SF) Plan och riktlinjer är en beskrivning av hur SF uppfyller de krav som ställs på en av Jordbruksverket erkänd avelsorganisation i enlighet med nedanstående. Plan och riktlinjerna är fastställda av SFs styrelse 2024-04-21.

Underlaget för erkännande grundar sig på följande lagstiftning:

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa,

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:8) om nötkreatur, grisar, hästar, får och getter som används i avel samt,

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1012 av den 8 juni 2016 om avelstekniska och genealogiska villkor för avel, handel med och införsel till unionen av renrasiga avelsdjur, hybridavelssvin och avelsmaterial från dem och om ändring av förordning (EU) nr 652/2014, rådets direktiv 89/608/EEG och 90/425/EEG och om upphävande av vissa akter med avseende på djuravel (förordningen om djuravel).

Organisation

Svenska Fåravelsförbundet

Svenska Fåravelsförbundets sammansättning och verksamhet beskrivs här. SF är en ideell förening (organisationsnummer 802001-1196) som bevakar och beaktar fårnäringens intressen. Föreningen är rikstäckande och har 24 länsvisa distriktsföreningar i hela landet. Totalt uppgick antalet medlemmar i distriktsföreningarna till ca 2600 vid årsskiftet 2023/2024. SFs verksamhet är inriktad på service till sina medlemmar inom stambokföring av djur men också inom områdena information och utbildning, härstamnings- och produktionskontroll, avel, djurhälsa, ekonomi, forskning och utveckling.

Stambok – Elitlamm Avel

SF ska i enlighet med föreningens stadgar främja utvecklingen av tillräckligt stora och aktiva populationer. Genom vetenskapligt erkända och effektiva avelsmetoder och hjälpmedel ska SF verka för en förbättring av djurmaterialet och för en gynnsam utveckling av fårnäringens produkter i enlighet med de avelsprogram som våra samarbetspartners i enskilda rasföreningar utvecklar. För raser som inte har en aktiv rasförening hanterar SF utvecklingen av avelsprogrammen i samverkan med rasföreträdare. SF bedriver via det internetbaserade dataprogrammet Elitlamm, officiell identitets- och härstamningsregistrering samt i förekommande fall avelsvärdering. Elitlamm är ett samarbete mellan SF och Elitlamm AB. Stambokföring och beräkningar av avelsvärden görs i Elitlamm Avel (EA), tidigare benämnt Fårkontrollen. SF är huvudman för Elitlamm Avel. Bestämmelser om Elitlamm Avels insamlande av härstamnings- och produktionsuppgifter samt rutinbearbetning utfärdas av SF inom ramen för Jordbruksverkets föreskrifter om djur som används till avel.

Styrelse

Styrelsen består av sju ordinarie ledamöter. Styrelse utses av förbundsstämman i enlighet med förbundets stadgar. Styrelsen fördelar arbetet inom SF utifrån kompetens och arbetsområde inom styrelsen, samt har till sin hjälp adjungerat medarbetare inom verksamhetsledning och kommunikation.

Kansli och personal

Förbundet har sitt kansli fördelat på de platser där kansliets uppgifter utförs, arbetet utförs av inköpta tjänster utöver de arbetsuppgifter som styrelsen själva är ansvariga för. Dokumentation finns digitalt lagrad där så är möjligt. Dokumentation finns också lagrad hos styrelsens ordförande, avelsansvarig samt verksamhetsledare. Förbundets säte är Uppsala. Upplägget med inköpta tjänster bygger på att säkra tillgången till personal med rätt kompetens för att genomföra arbetet med stambokföring av djur och för att bistå Elitlamms användare med användarsupport. Med inköpta tjänster från flera personer uppnås ökad flexibilitet och därmed låg sårbarhet, och SF kan på det här sättet garantera rätt kompetens och god service i sina tjänster. Utbildning av personal sker löpande internt.

All data lagras och bearbetas via Elitlamm. Programmering och utveckling sker i samarbete med Elitlamm AB.

Arbetsgrupper och Förvaltningsråd (FR)

Förvaltningsrådet fattar beslut rörande Elitlamms utveckling. FR består av två representanter från SFs styrelse samt en representant från Elitlamm AB och här fattas övergripande beslut av ekonomisk och strategisk karaktär. Utöver FR finns en Elitlammsgrupp bestående av representanter från SFs styrelse, Elitlamm AB, samt de verksamma inköpta resurserna inom avelsverksamheten. Denna arbetsgrupp ansvarar för utveckling och hantering av den löpande verksamheten SF har utsett ett Avelsutskott med representation från SFs styrelse, Elitlamm AB samt representanter från rasföreningar, riksdomare och vid behov också SLU. Utskottets uppgift är att vara katalysator för och gemensamt driva avelsutvecklingen inom svensk fårnäring utifrån dess aktuella behov. Rasspecifika avelsfrågor som rör innehållet i ett enskilt avelsprogram hanteras av aktuell rasförening efter kontakt med SF.

Samarbete med rasföreningarna

Inom ramen för Avelsutskottet sker ett löpande samarbete med varje enskild rasförening. Det är rasföreningen som står för kompetensen och utvecklingen av avelsprogrammet för den enskilda rasen. SF är ansvarig för att driva avelsprogrammet och det dagliga arbetet med stambokföring och registrering, och har utkontrakterat andra delar av arbetet. SF som avelsorganisation utkontrakterar utveckling av avelsprogram liksom beslut om innehållet i ett specifikt avelsprogram, till respektive rasförening. För raser som inte har en aktiv rasförening hanterar SF driften av avelsprogrammen, vid behov sker detta i samverkan med enskilda rasföreträdare.

Medlemskap

Att vara medlem i SF innebär att man via medlemskap i sitt distrikt får påverka och delta i SFs och distriktets verksamheter.

Att vara medlem i en rasförening innebär att man tar del av rasföreningens verksamhet direkt kopplad till utveckling eller bevarande av en viss ras, och specifika aktiviteter kopplade till avelsarbetet för den enskilda rasen.

För att kunna påverka ett avelsprogram krävs medlemskap i rasföreningen. Medlemskap i SF krävs ej. Påverkan på ett avelsprogram görs via arbete i den rasförening man som enskild uppfödare är medlem i, via de aktuella forum och påverkansvägar som föreningen erbjuder.

Rättigheter för uppfödare

Alla uppfödare har rättigheter att stambokföra sina djur så länge kravet på rasrenhet är uppfyllt (detaljer, se avsnittet om rasrenhet). Ett aktivt konto i Elitlamm krävs för att kunna registrera och stambokföra djur. En uppfödare får registrera och stambokföra djur utan att vara medlem i SF eller aktuell rasförening.

Hantering av tvister

Hantering av tvister mellan uppfödare, eller mellan SF och uppfödare gällande stambokföring, hanteras i första hand av Elitlammsgruppen bestående av kanslipersonal och styrelseledamöter med kompetens rörande stambokföring och genetik. Kansliet har dokumenterade rutiner som följs vid tvister mellan uppfödare. Rutinerna beskriver hur man hanterar ett ärende, vilken typ av dokumentation som begärs in och hur man kommunicerar med berörda uppfödare. Vid behov tas frågan vidare till SFs styrelse.

Ekonomiska resurser

SFs verksamhet som avelsorganisation via Elitlamm Avel, finansieras med hjälp av medlemsavgifter och användaravgifter.

Ickediskriminering och offentlighet

Beslut

Beslut som berör djurägare med anledning av deras stambokföring genom deltagande i Elitlamm Avel fattas av Svenska Fåravelsförbundets styrelse. För hantering av tvister, se ovan.

Överklagande

Om tvister inte löses inom ramen för SFs arbetsrutiner, kan beslut med anledning av djurägarers stambokföring i Elitlamm Avel överklagas till Jordbruksverket. Svenska Fåravelsförbundet ska då informera om:

- att beslutet kan överklagas om klaganden anser att registreringen eller handläggningen av ärendet inte har skett i enlighet med gällande föreskrifter eller godkänt avelsprogram.
- att överklagande av ett beslut som rör stambokföring, skall ske till Jordbruksverket i enlighet med 19 § lag (2006:807) om kontroll av husdjur m.m.
- vad en klagande har att iaktta enligt 2-3 § lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter, för att ett överklagande skall kunna tas upp till prövning.

Förvaltningslagens tillämplighet

SF förbinder sig att i frågor som rör registrering av och stambokföring av registrerade får, tillämpa förvaltningslagen (2017:900) i frågor om parts rätt att få del av uppgifter, om jäv, om motivering av beslut och om underrättelse av beslut och möjligheten till överklagande av beslut. Arbetet med stambokföring sköts av personal utan egna intressen i de aktuella ärendena/djuren. Arbetet görs enligt fastställda rutiner som ska garantera likabehandling både med avseende på ärendets art och på person. I det fall en tjänsteman bedöms vara jävigt handläggs ärendet av en annan tjänsteman på kansliet.

Krav på ickediskriminering och offentlighet

Principen om ickediskriminering gäller vid all tillämpning av verksamhet som anges i dessa Plan och riktlinjer. Uppgifter om registrering, avelsvärdering och moment som ingår i dessa är offentliga. Personuppgifter faller under GDPR.

Avelsarbete

Avelsmål

När det gäller bevaranderaserna, så utgör avelsmålet att i första hand bevara inom respektive rasamar. Avelsmålet för varje enskild fårras anges i respektive avelsprogram. De olika avelsmålen som anges nedan har olika relevans och tyngd beroende på ras, helheten sammanfattas övergripande nedan. För uppgifter om hur uppgifter samlas in och hanteras för att följa de olika avelsprogrammen, se avsnittet "Registrering i Elitlamm" nedan.

- Hög fruktsamhet
- Goda modersegenskaper
- Hög tillväxt
- God motståndskraft mot sjukdomar
- God ullavkastning och hög ull- och pälskvalitet.
- Livskraftiga, funktionsdugliga lamm
- Bra foderutnyttjande
- Hög kvalitet på slaktkropp, ull respektive päls.

Avelsarbetet inom Elitlamm Avel koncentreras i huvudsak på följande egenskaper:

- Köttproduktion - Tillväxt och kvalitet på slaktkroppen
- Päls- och ullkvalitet
- Modersfunktioner
- Honlig fruktsamhet
- Modersegenskaper för tillväxt
- Tackans storlek

Den relativa betydelsen av de olika egenskaperna varierar mellan raserna och beror av de av rasföreningarna uppsatta rasspecifika avelsmålen. Urvalet av egenskaper som registreras och konstruktionen av avelsvärden, skall göra det möjligt för fårägaren att, utifrån sin egen situation och sina önskemål, själv välja livdjur med lämpliga egenskaper.

Härstamningskontroll

Som avelsorganisation bedriver SF stambokföring för fårbesättningar. Verksamheten innebär officiell registrering av härstamning och produktion.

Fältarbetet, innebärande identitetsmärkning av födda lamm, registrering av födelseuppgifter och identitet samt vägningar utförs av uppfödarna och i förekommande fall djurägarna. Uppgifter som används för avelsvärdering i Elitlamm Avel, såsom mönstring av kropp, ull och päls, rekommenderas att genomföras av utbildad och godkänd mönstrare. SF ansvarar tillsammans med rasföreningarna för utbildning av mönstrarna. Data från mönstringen rapporteras till SF för bearbetning och i förekommande fall avelsvärdering av enskilda avelsdjur.

Identifiering av djur

Identifiering av individer sker enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa. I samtliga avelsprogram utvecklade av rasföreningarna, krävs identifiering enligt nämnda föreskrifter. Fullständig identitet används i all verksamhet. I besättningar som är anslutna till Elitlamm Avel fastställs varje djurs identitet genom en identitetsbeteckning som består av produktionsplatsnummer, födelseåret och öronnummer. Öronnumret ska vara femsiffrigt och samma identitet får inte förekomma i besättningen inom en tjugoårsperiod. SF rekommenderar därför fårägarna att antingen använda sig av löpnummer eller att de två första siffrorna i öronnumret ska utgöras av årtalets två sista siffror. I Elitlamm Avel kompletteras djurets identitet med uppgift om ras och födelseår.

Registrering av djur

Samtliga får som ingår i stamboken är registrerade med identitetsuppgifter och härstamning. Djurägarna är ansvariga för att dokumentera betäckningar. De parade djurens identitet och

betäckningsintervall skall vara kända. Uppgifter om seminering registreras enligt beskrivning i senare avsnitt om Elitlamm. Besättningsägaren har uppgifter om öronnummer, kön, födelsedatum, ev. dödsdatum samt faderns och moderns ras och identitet för varje enskilt lamm som föds. Ras eller rasgrupp tilldelas varje kontrollerat djur automatiskt, baserat på föräldrarnas ras. I samband med lamningsregistrering registreras eventuella missbildningar och även lammens vitalitet, moderns moderegenskaper och lamningens status kan anges. Även dödfödda lamm registreras. Vid registrering av dödsfall och slakt av äldre djur kan utslagningsorsak anges.

Avelsvärdering, urval på besättningsnivå i den enskilda besättningen

I Elitlamm Avel beräknas ett avelsvärde för renrasiga får av de raser som har avelsvärdering. Avelsvärderingen är frivillig för samtliga raser och utgör således inget krav för stambokföring av djur. Alla rasrena djur inom de avelsvärderade raserna avelsvärderas inte, det krävs viss registrering av vägning/mönstring för att få avelsvärden för en individ. Avelsvärdet är ett jämförelsetal, i vilket de enskilda djuren jämförs mot medeltalet för sin ras. Med värdet jämförs vilken effekt på lönsamheten de olika lammerna förväntas ge om de sätts in i aveln. Effekten på lönsamheten är inte begränsad till intäkter från lammens avkomma det närmaste året, utan skattas i flera generationer framåt. Avelsvärdet är ingen beskrivning av ett djur, den är en jämförande värdering av olika lamm inom rasen. Resultat från avelsvärdering finns tillgänglig via det internetbaserade programmet Elitlamm.

Seminverksamhet

Alla baggar som väljs ut för spermasamling är noga utvalda i samråd med representanter från respektive rasförening. Urvalet görs med fokus på friska, sunda djur med hållbar exteriör och höga avelsvärden med hög säkerhet. Baggarna är gårdsmönstrade och i de allra flesta fall riksbedömda, därefter värderade efter sina avkommor innan deras sperma erbjuds till inseminering.

BLUP

SF har sedan 2012 kört den avelsvärdering som blev resultatet av det arbete som gjordes i samarbete med LRF och som startades under 2008. För mer detaljer om hur avelsvärdena beräknas och hur man vid sitt urval av avelsdjur kan få hjälp av avelsvärdena hänvisas till skriften "BLUP – allt du behöver veta om avelsvärdering". Underlaget finns tillgänglig på SF:s hemsida via denna länk.

<http://www.faravelsforbundet.se/wp-content/uploads/blupbroschyr.pdf>

Härstamningsbevis

Härstamningsbevis för besättningens egna djur finns tillgängliga i Elitlamm Avel & Produktion. Användare av inregistreringsprogrammet Elitlamm AvelMini kan beställa härstamningsbevis för egna djur från Elitlamms support. Uppgifterna i härstamningsbevisen överensstämmer med vad som föreskrivs i EU-förordning 2016/1012 samt i Kommissionens genomförandeförordning 2017/717. Detta innebär uppgifter om utfärdande organisation, datum för utfärdande, födelsedatum, ras, kön, uppfödare med namn och adress, ägare med namn och adress, härstamning med uppgifter om fyra generationers härstamning samt eventuellt förekommande resultat från individprovning och avelsvärdet för djuret självt samt för dess föräldrar. Genetiska defekter registreras i Elitlamm i samband med lamning, uppgifterna återfinns dock inte i härstamningsbeviset.

Registrering i Elitlamm

Djurägare kan registrera sina uppgifter i två nivåer:

- *Härstamningsregistrering* innefattar identitets- och härstamningsregistrering av lamm med mor och far innehavande känd identitet och härstamning. Härstamningsregistrering är obligatorisk för registrering av ett rasrent djur.

- *Mönstringsregistrering*, är frivilligt för den enskilda besättningen och innefattar förutom det som anges gällande härstamningsregistrering ovan, även registrering av lammens mönstringsdata, bestående av vägning och bedömning av kropp samt eventuellt ull eller päls vid ca 110 dagars ålder. Mönstringsresultatet ligger till grund för avelsvärderingen i förekommande fall. Mönstring är synonymt med individprovning och görs rasspecifikt.

Uppgifterna skickas och registreras i Elitlamm antingen direkt via internet (Elitlamm AvelMini eller Elitlamm Avel & Produktion) eller via blanketter och den sk lammrapporten (Elitlamm AvelMini Listrapportering).

För säkerställande av att djurens härstamning registreras korrekt, kan man endast registrera lamm efter föräldrar som finns levande i besättningen. Uppfödaren är ansvarig för att rätt härstamning registreras. Vid lån av bagge eller inköp av betäckta tackor, kontrollerar Elitlammss support att uppgifterna är korrekta innan djuren görs tillgängliga.

Seminering registreras separat i Elitlamm med exakta noteringar om tidpunkt för brunst, seminering och ev släpp till efterbetäckning. Programmet räknar vid födseln ut vilken av baggarna som är far till lamm efter en tacka som har seminerats.

Registrering av import

Vid import från ett annat EU-land, Norge eller Schweiz krävs ett härstamningsbevis i enlighet med förordning (EU) 2016/1012 för handel med renrasiga avelsdjur av får (*Ovis aries*).

Härstamningsbeviset ska vara utfärdat av en avelsorganisation som finns med på EU-kommissionens lista över erkända avelsorganisationer [Information from EU countries, Norway and Switzerland - European Commission \(europa.eu\)](#).

Vid import från ett land utanför EU efterfrågar och godkänner SF följande:

- Dokumentation från en organisation som finns med på EU:s lista över godkända avelsorganisationer (non EU-listan [Non-EU countries information - European Commission \(europa.eu\)](#)).
- Finns inte landet eller rasen på listan kan SF göra undantag från regeln ovan om rasföreningen godkänner organisationen som utfärdar härstamningsdokumentationen.
- Har rasen i fråga ingen svensk rasförening kan SF göra undantag om härstamningsdokumentation är utfärdad av en organisation som har godkänts av en annan svensk rasförening.

Följande krav gäller alltid för att ett djur ska kunna stambokföras: härstamningsbeviset ska ha ett stamträd med minst 2 generationer, tre med djuret själv enligt Kommissionens genomförandeförordning 2017/717, bilaga III avsnitt A. Med Genomförandeförordning 2017/717 om fastställande av bestämmelser för tillämpningen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU)

2016/1012 vad gäller förlagor till härstamningsbevis för avelsdjur och avelsmaterial från dem, avses följande: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R0717&from=SV#d1e147-9-1>

Vidare ska härstamningsbeviset för att stambokföring ska kunna genomföras, innehålla uppgifter om: unikt individnummer/öronnummer, stamboknummer (om det inte är samma som unikt id-nummer), födelsedatum, ras, namn på stamboken och om relevant: i vilket avsnitt och eventuell klass djuret är infört. För alla anfäder ska uppgifter finnas om unikt individnummer/öronnummer, stamboknummer (om det inte är samma som unikt id-nummer), födelseår och ras.

DNA-prov krävs före registrering av ett rasrent djur, i de fall det råder tveksamhet om vilka föräldrarna är.

Erkänd avelsorganisation enligt EU förordning 2016/1012

I förordningen EU 2016/1012 nämns ett antal kriterier som SF som erkänd avelsorganisation ska uppfylla. I det arbetet utgår vi från varje rasförenings avelsprogram och avelsmål. I avelsprogram/avelsmål finns angivet hur rasföreningen ser på rasrenhet, vem som ska vara registerförande och vilket verktyg som ska användas för ändamålet. För detaljerad beskrivning av rasrenhet och öppen/stängd stambok, se nedan.

Samtliga rasföreningar kopplade till SF, liksom i de avelsprogram SF tagit fram, hänvisar till SFs Plan och riktlinjer, för stambokföring till SF som erkänd avelsorganisation och att verktyget för stambokföring av djur är Elitlamm Avel. För samarbete mellan SF och rasföreningarna om framtagande av avelsprogram, se separat avsnitt sid 4.

Avelsprogrammen inom ramen för SFs verksamhet drivs inom Sverige samt i de länder där vi för några raser gjort ansökan om utökade geografiska territorier, se respektive avelsprogram.

Avelsprogrammen har beslutats av respektive rasförening där sådan existerar.

Rasrenhet och öppen eller stängd stambok

Rasrenhet

Rasrena djur registreras i stamboken med full raskod (motsvarar begreppet klass). Varje ras har en stambok vilken förs i Elitlamm Avel. Djur av raser som kan uppgraderas (öppen stambok) registreras med en raskod som speglar djurets andel av olika raser, denna motsvarar begreppet bilaga. Djur i bilaga är korsningsdjur vars avkommor så småningom kan uppgraderas till rasrenhet i stamboken. För uppgradering av djur i en öppen stambok, hänvisas till avelsprogram för respektive ras.

För raser med stängd stambok kan djur inte uppgraderas till rasrenhet. I en stängd stambok måste djuret som ska stambokföras ha båda föräldrarna registrerade i stamboken. SF följer rasföreningarnas önskemål i respektive avelsprogram.